

Diplomová práce Kateřiny Brožové: *Periodizace psychického vývoje do dospělosti s důrazem na psychoanalýzu - posudek oponenta*

Těžištěm práce je analýza 9 periodizací psychického vývoje jedince od narození do dospělosti (S. Freuda, R. Spitze, M. Mahlerové, E. H. Eriksona, D. Sterna, J. Piageta, L. Kohlberga, A. Gesella a V. Příhody). Práce je tudíž výjimečná tím, že se diplomandka odhodlala postavit své bádání jen na materiálu odborné literatury (vs. empirická data). Přijala tudíž výzvu ke zpracování odborné literatury tak, aby výsledkem nebyl jen eklektický kompilát více či méně náhodně vybraných citací či parafrází více či méně náhodně vybraných autorů, který by simuloval poučení encyklopedického slovníku. Práce je úctyhodná též volbou tématu - teoretický problém existence různých periodizací psychického vývoje jedince od narození do dospělosti. V čem je tato existence teoreticky problematická?

Slovy diplomandky: *“Zamýšlela jsem se nad tím, jak je možné, že každá teorie je postavena na jiných základech, a přesto jsou zde jisté mezníky téměř totožné.”* Jinými slovy, pokud různí autoři tematizují různé stránky psychického vývoje jako *základní*, jako předmět svého zájmu, neměli by dojít ke zcela odlišným periodizacím vývoje? A co plyne z toho, když se autoři, kteří tematizují různé stránky psychického vývoje, v jeho periodizaci nakonec v jistých meznících shodnou? Že zkoumali nakonec totéž, jen označené jinými slovy? Nebo, že se různé stránky psychického vývoje nějak závazně doplňují? A jak?

Při řešení daného problému pak autorka začíná svůj analytický příběh jakýmsi náznakem toho, jak by mohl vypadat jeden z možných systematických postupů, který by vedl k odpovědi na otázku, kterými periodizacemi psychického vývoje od narození do dospělosti stojí za to se zabývat. Analýzou sylabů kurzů vývojové psychologie na vysokých školách by se dalo dojít jednak k periodizacím, které používají autoři kurzů, jednak k periodizacím autorů, kteří jsou v kurzech využíváni jako relevantní. Diplomandka však nakonec zpracovává jen náhodně vybraných 7 sylabů z českých vysokých škol a 8 z amerických (s. 13 a 16; a s. 163-197), a to spíše intuitivně, než systematickou filologickou prací. Výsledkem je tzv. *zlatý standard* (diplomandčina vlastní periodizace, členící psychický vývoj na: 1. *infantilní období - do 3 let*, 2. *dětství - do 12 let* a 3. *adolescenci - do 18 let* (s. 29-32) - a výběr výše zmíněných autorů, jako představitelů různých druhů periodizací (Freud - *psychosexuální*; Mahlerová, Spitz a Stern - *psychoanalytické*, Erikson - *psychosociální*, Piaget - *inteligence a myšlení* a Kohlberg - *morálky* (s. 33).

Diplomandka pak nejdříve periodizace jednotlivých autorů prezentuje (s. 35-108) a posléze analyzuje a interpretuje (s. 109-154). Výsledkem je tabulka *Přehled jednotlivých periodizací ve vztahu k vytvořenému Zlatému Standardu* (koordinovaná dle chronologie měsíců a let - s. 145), kterou diplomandka využívá k souhrnné charakteristice jí vyčleněných tří period pomocí period vyčleňovaných analyzovanými autory (s. 146-152); tedy jiným způsobem, než na počátku textu (s. 30-32). A dále, *Kategorizace přednesených periodizací psychického vývoje* (s. 153-154); tedy opět jiná, než na počátku textu (s. 33).

Své závěry nakonec diplomandka *diskutuje* (s. 155-157), a to i sebekriticky z hlediska metodologie (*subjektivita* při výběru autorů periodizací - s. 156; při výkladu toho podstatného v analyzovaných periodizacích - s. 155; při *relativizaci* jednotlivých periodizací - s. 156; při kategorizaci jednotlivých periodizací - s. 157).

Nejsem natolik sečtělý v díle analyzovaných autorů, abych mohl kriticky zhodnotit, nakolik přesně diplomandka prezentuje jejich periodizace, ať už vůbec či v chronologicky koordinovaném přehledu. A nakonec to možná ani není podstatné. Za podstatné totiž považuji jiné tři slabiny textu.

Za prvé slohovou, a to že autorka explicitně nevyhodnotila to, co je zřejmě hlavním poznatkem v jejím analytickém příběhu: výše zmíněné nové způsoby kategorizace analyzovaných periodizací a charakteristiky tří period jejího zlatého standardu.

Za druhé, již věcnou, a to že považuji za sporné její tvrzení o tom, že její nová kategorizace je *příhodná pro pochopení podstaty jednotlivých přístupů k psychickému vývoji* (s. 157). Uspokojení s kategorizací periodizací na *folkové, dimenzionální, identitní a deskriptivní* možná diplomandce brání v tom, aby si jasněji uvědomila podstatu rozdílů a shod mezi analyzovanými periodizacemi - a tak dotáhla odpovědi na výchozí otázky k přesvědčivějším závěrům. Troufám, že souřadná k periodizaci *folkové* je vědecké; že vědecké se člení na eklektické (*deskriptivní*) vs. *dimenzionální*; a *dimenzionální* na *identitní* vs. *kognitivní* (periodizace vývoje „identity“ Spitze, Mahlerové, Eriksona a Sterna nejsou méně *dimenzionální* než Freudova; Kohlberg periodizuje vývoj “mravního usuzování”). Vyzdvihl bych pak diplomandčiny závěry týkající se rozdílu mezi Freudem a na něj navazujícími teoretiky vývoje identity, a to z hlediska společného a rozdílného v tematizování *základního* v psychickém vývoji (s. 126). Vyzdvihl bych to, že ve společném zájmu o identitu a o roli *úzkosti* při jejím formování, se Freud liší tím, že za podstatnou a jedinou nepovažuje úzkost z toho, že dítě přichází o láskyplnou péči matky, nýbrž až z toho, že se v žádosti o lásku rodiče opačného pohlaví střetne s konkurentem, a to zbývajícím rodičem. Vyzdvihl bych to, že pro Freuda teprve tato úzkost má kulturotvornou funkci (a to nejen v tabu sexuálního styku v daném věku vůbec, které odkazuje k hledání si uspokojení v sublimaci, ale též v zákazu incestu s jeho nároky na schopnost rozlišování jedinečného, zvláštního a obecného, třídy a její negace či doplňku, resp. s nároky na logiku). Proč?

Protože, za třetí, považuji za politováníhodné, že autorka jeden zajímavý postřeh, který jí vyplynul z provedené *relativizace* identitních a kognitivních periodizací, banalizovala. Myslím tím její zjištění, že se oba přístupy shodují v uznávání dvou mezníků: vstup jedince do školy v 6. - 7. roce a vstup do *puberty* ve 12.-13. roce. Myslím, že uvedený postřeh nemusela vyhodnotit tak, že výsledkem provedené *relativizace*, výsledkem simultánního čtení identitních a kognitivních periodizací je jen poučení povahy “*pohled je zde na stejný mezník, ale interpretace opět odlišná*” (s. 138); sugerující závěr povahy “zkoumali totéž, jen označené jinými slovy”. Myslím, že mohla uvažovat o závěru povahy “různé stránky psychického vývoje se nějak závazně doplňují”. Myslím, že mohla minimálně uvažovat o tom, že ze simultánního čtení obou druhů periodizací by šlo vyvodit poučení o tom, jak je to vtipně zařízené, že čas *latence* a *počátku sublimace* je využit k osvojení si *logického myšlení* (alespoň v podobě *konkrétních operací*); a dále, jak obdivuhodné je to, že se děti propracovávají k tomu, aby začali sexuální žít (v běžném slova smyslu, vs. Freudův) poté, co by mohli tělesně (a v 15 letech i právně), nejen skrze osvojování si formální logiky, ale též skrze osvojování si *autonomního mravního usuzování*.

V souhrnu tudíž soudím, že diplomandka splnila požadavky *Kritérií hodnocení diplomových prací* velmi dobře.

V Praze 10. 5. 2007

PhDr. Miroslav Klusák, CSc.